

A SZERKESZTŐTŐL...

Az elszigetelődés ördögi köre

Ha valaki egyedül él, az még nem jelenti feltétlenül, hogy szegény, és a szegénység sem jelent szükségképpen egyedüllétet (vagy magányérzetet). A szegénység, a magány és az elszigeteltség talán nem mindig jár együtt, de gyakran részei annak az ördögi körnek, amely végül a társadalmi kirekesztéshez vezet.

Pusztán az egyedüllét még nem, a magányérzet viszont annál inkább oda vezet, hogy az emberek egyre kevésbé fordulnak másokhoz a problémáikkal, hagyják társadalmi hálójukat széthullani, legyen szó akár a családról, a barátokról, akár a szomszédokról. A társadalom peremére szorult emberek millióinak jut osztályrészül a szegénység, akik nem érzik képesnek magukat arra, hogy részt vegyenek abban – a reklámok bűvkörébe vont – társadalomban, amelyben az emberek megszállottak, hogy legyen állásuk, egyre többet költsenek, és mindenekelőtt legyen mit a „tejbe aprítaniuk”.

Sok országban már a család sem nyújt menedéket, sem ellenszert a magánnyal és az elszigeteltséggel szemben. Gyakran valójában épp a család összeomlása okozza az érzelmi elidegenedést, ahogyan a munkanélküliség is képes valakit elidegeníteni a munkaerőpiactól. Ritkulnak a közösségi életben való részvétel lehetőségei, s kirajzolódik a társadalmi kirekesztés...

Az iskolából kimaradó vagy a munkájukat elvesztő fiatalok, a családjuk által elhanyagolt idősek, az „önellátó” hajléktalanok... A *Hálózati Hírek* jelenlegi száma az objektív elszigeteltség és a pszichológiai értelemben vett magány közötti elmosódó határok kérdését feszegeti. Nyilvánvalóan most is csak a felszínt súroljuk, felmutatva egy hozzáállást, amelyet aztán az ilyen kérdésekkel foglalkozó érintetteknek kell továbbvinniük, a terepen dolgozó szociális munkásoktól az egyetemi kutatókig, politikusokig és politikai döntéshozókig. Mert bár a magányosság fakadhat az egyén szubjektív életfelfogásából és beleérző képességéből, végül olyan élethelyzetekhez vezethet, amelyekből kikerülni nagyon nehéz.

Vincent Forest

MAGÁNY, ELSZIGETELTSÉG, SZEGÉNYSÉG

TARTALOM

Egyedül élni

- „Aki *magányos, az visszahúzódik az emberi kapcsolatoktól, ezért végül kirekesztettnek érzi magát*” – interjú Marie-Thérèse Casmannal a Liège-i Egyetemről (Belgium)
- Az idősebbeknek kevesebb társadalmi kapcsolata marad
- Néhány számadat ...
- Hajléktalanság és magány
- Portré: Leszek, Lengyelország
- Nehéz bekerülni a társaságba, ha egyedül vagy
- A fiatalok részvételének fokozása az elszigetelődés ellen

Hírek a Cseh Köztársaságból

- Alkotmány: megoszlanak az álláspontok
- Az európai szociális modell – Prágából nézve
- Az EAPN cseh hálózatának bemutatása
- Szegénység a Cseh Köztársaságban

EGYEDÜL ÉLNI

„Aki magányos, az visszahúzódik az emberi kapcsolatoktól, ezért végül kirekesztettnek érzi magát”

Szoros és összetett összefüggés figyelhető meg a szegénység, a magány és az elszigeteltség között. Erről beszélgettünk a belgiumi Liège-i Egyetem Humán és Társadalomtudományi Intézetének kutatójával, Marie-Thérèse Casmannal.

Marie-Thérèse Casman: Az egyedül élők száma az 1960-as évek óta folyamatosan növekszik, így ma már majdnem minden harmadik háztartás egyszemélyes. A kutatások tanúsága szerint az egyszemélyes háztartásban élők (gyakoribb a nők esetében) szegénysége sokkal valószínűbb, mint a többfős háztartásokban élőké. A háztartások közül az egyedülállóknál már csak a gyermeküket egyedül nevelő szülők kategóriájában magasabb a szegények aránya.

Részletesebben vizsgálva ezt a kérdést, vegyük Belgium esetét, ahol a 16–34 év közöttiek 13%-a, a 35–54 év közöttiek 22%-a, az 55 évesnél idősebbeknek pedig már 65%-a él egyedül. Családi állapotukat tekintve 37%-uk nem is volt házas, 1% házas, 41% özvegy, 18% elvált, 3% külön él. Az egyszemélyes háztartásban élők 33%-a dolgozik, 67%-uk nem, illetve már nem (többnyire nyugdíjasokról és fiatal munkanélküliekről van szó). Az egyszemélyes háztartásban élők emellett gyakrabban számolnak be rossz egészségi állapotról (10% gyakorisággal, szemben a többfős háztartásokban élők 4%-ával). Túlnyomórészt az egyedül élő nyugdíjasok találják egészségi állapotukat rossznak vagy nagyon rossznak (14%).

Arra a kérdésre, hogy „Okoz-e Önnek nehézséget, hogy a rendelkezésére álló jövedelemből kijöjjön?”, több egyedül élő személy számolt be nagy nehézségekről; náluk csak az egyedülálló szülők jeleztek komolyabb nehézségeket.

A szegénység leggyakrabban a fiatalok, az idősebbek és az egyedülálló szülők problémája. Miért van ez így?

A fiatalok egyszemélyes háztartásai azért érinti gyakrabban a szegénység, mert még nincsenek megállapodva a munkaerőpiacon. Az idősebbek, különösen a nagyon idősök jellemzően nők, akik közül sokaknak még mindig azért kell csekély nyugdíjból tengődniük, mert annak idején nem fizettek teljes járulékot.



Marie-Thérèse Casman

Ami a gyermeküket egyedül nevelő szülőket illeti, a kutatások szerint ezek többsége egyedülálló anya, akik a partnerkapcsolatban élő nőkhöz viszonyítva alacsonyabb iskolai végzettséggel rendelkeznek, és közülük arányosan evesebbnek van munkája. Ha ehhez még azt is hozzávesszük, hogy becslések szerint a tartásdíjnak körülbelül egyharmadát rendszertelenül vagy egyáltalán nem fizetik, rögtön világos, hogy miért élnek ezek a nők – és értelemszerűen gyermekeik – szegénységben. Kerülnünk kell persze az afféle általánosításokat, hogy „minden egyedülálló anya szegény vagy a szegénység veszélye fenyegeti”, hiszen ez nagymértékben függ az iskolázottságtól, a munka rangjától és olykor a család támogatásától is. Az egyedül élők növekvő száma részben az új családmodellek

„A társadalmi kirekesztéssel szemben a család még nem jelent elegendő védelmet”

következménye: kevesebb a házasság, több a válás, a házasságkötések ideje későbbre tolódik, sokkal kevesebb a többgenerációs háztartás...

A magány ugyanaz, mint az elszigeteltség?

Szerintem különbséget kell tennünk a magány érzése és a tényleges elszigeteltség között. Lehet úgy egyedül élni (egyszemélyes háztartásban), akár egészen boldogan is, hogy az ember nem érzi magát magányosnak, mert van családja, barátai és munkahelyi kapcsolatai. Ugyanakkor egy többfős háztartásban is létrejöhet a szubjektív magányosság érzése a kapcsolataink miatt (ha úgy érezzük, hogy félreértene, visszautasítanak, elhanyagolnak...). Külön kell tehát választanunk az objektív tényeket a belső érzésektől, bár sokaknál mindkét ok megtalálható – például a házastárs halála után egyedül maradó időseknél vagy a tönkrement

házasság felbomlását követően egyedül élő félnél.

Ön szerint a magányérzet hogyan vezet el a kirekesztettség érzéséig és a társadalmi kötelékek fellazulásáig?

„Különbséget kell tennünk a magány mint érzés és a tényleges elszigeteltség között”

A magány érzése, amely továbbvisz a kirekesztettség felé, elsősorban az egyén lélektanából vezethető le: aki magányos, az visszahúzódik az emberi kapcsolatoktól, ezért végül kirekesztettnek érzi magát. A szegénység ebben a folyamatban nem feltétlenül kap szerepet. A „társadalmi kötelékek” kifejezést valójában azért használják gyakran, mert a hatóságok abban reménykednek, hogy a civil társadalom (a család, szomszédok stb. közreműködésével) átvesz valamennyit a szegénység és a létbizonytalanság kezelésének terhéből. Az úgynevezett jóléti vagy szociális állam – amely láthatóan nem képes minden problémát megoldani – a család és a szomszédok szolidaritása fejlesztésének szorgalmazásával próbál egyfajta „jóléti társadalmat” kialakítani.

A család egysége jelenthet-e még védőbástyát a társadalmi kirekesztéssel szemben Európában?

Szerintem a családi egység nem nyújt védelmet a társadalmi kirekesztéssel szemben. Nyújthat, de közel sem minden esetben. Ha valaki azt hiszi, hogy a szegénységből a családi hálózat mozgósításával kikecmereghet, az illető egyszerűen eltévesztette a házszámot, mivel ebben a helyzetben sokkal inkább az azonosulás a döntő (azon segítész, akivel azonosulni tudsz, nem feltétlenül a leginkább rászorulókon). Ráadásul az ilyen támogatást nem lehet általánossá tenni, mivel fontos demográfiai szempontok is közrejátszanak (ki támogatja a kiscsaládosokat vagy az egyedülállókat?). Arról nem is beszélve, hogy a szolidaritást nagyon sokféleképpen lehet értelmezni.

Az egyedül élők nehezebben tudják-e érvényesíteni jogukat?

Ha az egyedül élő személy családi és társadalmi kapcsolatok terén is elszigetelődik, valószínűleg nehezebben ismeri meg a jogait,

nehezebben tájékozódik. Úgy vélem, vannak olyan embercsoportok – így például a nagyon idősök –, akiket hamar félrelöknek, ha nincs mögöttük a család vagy a szomszédok támogatása. Kérdezni is félnek, így sokszor a közvetítőkre, például a háziorvosra vagy akár a postásra maradhat a felvilágosítás vagy akár a jogaik érvényesítésére a konkrét lépések megtétele.

Elsősorban városi probléma-e a magány?

Látszólag tényleg a nagyvárosokban a legmagasabb az egyedül élők száma. Akik azonban jobban belezúgnak a vidéki életbe, tapasztalhatják, hogy itt ugyanolyan nagy számban fordulnak elő: sajátos példa azoké a gazdáké, akik még nagyon idős korukban sem hagyják el saját házukat. Helyi szinten valójában először fel kellene mérni a magányosság okozta problémákat az emberek egyes csoportjaiban. Sajnos, ezek a helyzetek sokszor már csak egy tragédia megtörténte után kerülnek napirendre (például az elhunyt halála után hosszú idő elteltével felfedezett haláleset).

A 21. századba lépve még mindig a munka jelenti a szocializáció elsődleges helyszínét?

A munka változatlanul rendkívül fontos: jövedelmet jelent, együtt jár a közösséghez tartozás érzésével, a hasznos társadalmi szereppel. Jelenleg még mindig ez a legjobb mód arra, hogy az ember rendes életet éljen. Ezzel együtt Európában egyre nagyobb számban élnek úgynevezett „dolgozó szegények”, ami azt jelenti, hogy sokan munkából sem tudnak rendesen megélni.

Akkor tehát a kultúránk eleve kudarcra ítélt?

Nem hiszem, hogy ez lenne a megfelelő kifejezés, mert túlzás lenne azt állítani, hogy teljes társadalmi csoportok vallanak szándékosan kudarcot. Az igazság az, hogy ezek a csoportok olyan rendszerekben találják magukat, amelyek szokásos működésük révén a kudarchoz vezetik el őket. Még pontosabban talán úgy fogalmazhatnánk, hogy olyan társadalomban élünk, amely a gazdasági és társadalmi rendszerek működéséért vagy zavaraiért éppen azok első számú áldozataira hárítja a felelősséget (vagy őket hibáztatja). Ennek jegyében sok időt és energiát fordítunk a munkanélküliek és a segélyből élők „aktivizálására” (ami néhány esetben az

integráció szempontjából hasznosnak is bizonyul), de egész egyszerűen nincs, illetve nincs elég állás ezen emberek számára, akiktől mégis azt várjuk, hogy tegyenek mind nagyobb erőfeszítéseket az álláskeresésben. Ilyen körülmények között van más lehetőségük, mint kudarcot vallani?

Az interjút készítette: V. Forest

„Ki tudja, mi az igazi magány – nem a szokott szó, hanem a pusztaság? Még a magányosok előtt is csak álarcban mutatkozik”, Joseph Conrad

„Magányos vagyok, mert szerencsétlen vagyok, és nem szívesen árnyékolnám be mások boldogságát a jelenlétemmel”, Samuel Johnson

„A legszörnyűbb szegénység a magányosság és az érzés, hogy senki sem szeret”, Calcuttai Teréz anya

„Csak a magányosok tudják, hogyan érzem magam ma este; csak a magányosok tudják, hogy ez az érzés nem jó”, Roy Orbison

„A magány és az unalom előbb elintéz, mint az éhezés”, Általános jelentés a szegénységről, 1994 (Belgium)

Az idősek és az elszigeteltség

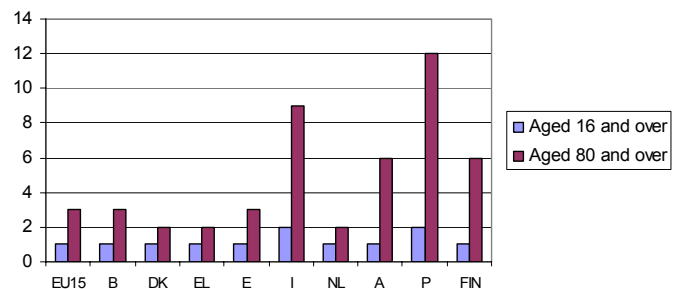
Miközben az idősek többsége egészséges, társadalmilag integrált életet él, az évek múlásával mindenkit egyre közelebről fenyeget az elszigetelődés veszélye. Ez a depresszió, a magány és szélsőséges esetben a halál fokozott kockázatával jár együtt .

Gyakori tapasztalat, hogy az emberek társadalmi kapcsolatainak az állás és a szakmai háttér elvesztésével csökkenni kezdenek. Idővel azt is észreveszik, hogy kevésbé egészségesek és mozgékonyak. Ekkor már a fizikai kialakításuknál vagy működési sebességüknél fogva akadályokat jelentő infrastruktúra és szolgáltatások is nagyban gátolják a részvételüket. Az idősek esetében sokszor a bűnözőktől való félelem, illetve a csökkent önbecsülés is okozhatja visszahúzódásukat a teljes társadalmi részvételtől. Még gyakoribb azonban az a jelenség, hogy az évek múlásával a társadalmi kapcsolatok hálózata (barátok, társak stb.)

számban kezd fogyatkozni, mivel mások elköltöznek, illetve meghalnak. Az öregedéssel járó elszigetelődés kockázata ezért nem kizárólag vagy elsősorban az egyén képességeitől, vágyaitól vagy hozzáállásától függ, hanem attól is, hogy az idő kinél mekkora pusztítást végez a szociális háttérben, különösen a legközelebbi és legfontosabb társak között. Hozzájárul az a tény, hogy a nők tovább élnek (így gyakran túléljük társukat), és nagyobb mértékben fenyegeti őket az alacsony nyugdíj veszélye, és ez azt jelenti, hogy az idősebb nőket fokozottan veszélyezteti az elszigetelődés. Bár nem lehet egy mutatóval jellemezni az európai időseket érintő elszigetelődés mértékét, az alábbi adatok segítségével képet kaphatunk erről a sokakat érintő jelenségről:

- **Egyedül élni:** Az Eurostat adatai szerint az összes nyugdíjas-háztartás 20%-ában élnek egyedülálló idős személyek. A nem túl távoli jövőre vonatkozó előrejelzések szerint 2010-re az Európai Unió lakosságából a 65 év fölöttiek 32%-a és a 80 évesnél idősebbek 45%-a fog egyedül élni.
- **Társadalmi kapcsolat:** Az alábbi grafikonból kitűnik, hogy a korosodással egyre nagyobb az esélye a társadalmi kapcsolatok csökkenésének. Az EU átlaga alapján a legkevesebb társadalmi kapcsolattal rendelkező személyek háromszoros valószínűséggel 80 év fölöttiek. Az Egyesült Királyságban végzett felmérések azt állapították meg, hogy a 65 évesnél idősebbek 20%-a napi 12 óránál több időt tölt egyedül, és 7%-uk érezte úgy az elmúlt évben, mintha a világon senki nem tudna a létezéséről.

A lakosság kevés, illetve semmilyen kapcsolattal nem rendelkező része százalékban, korcsoportonként, 1999



Forrás: Életkörülmények Európában – Statisztikai zsebkönyv, 1998-2002-es adatok, megjelent 2004-ben

- **Kapcsolat a család fiatalabb generációival:** A legutóbbi európai „SHARE” felmérésből az derült ki, hogy a 80 év fölöttiek közül 21,9%-nak egy gyereke sem él. A 70 évesnél idősebb korcsoport azon részéből, akiknek van élő gyereke, mindössze 15% lakik valamelyik gyerekével közös háztartásban, 16%-nak viszont nincs a 25 km-es körzetében élő gyermeke.
- **Mobilitás és egészség:** Az Eurostat számadatai azt mutatják, hogy minden korcsoportot következetesen jobban fenyeget a mindennapi tevékenységeket is akadályozó fizikai vagy mentális egészségügyi probléma, betegség vagy fogyatékosság, mint az egyvel fiatalabb korcsoportot. Az emberi élet vége felé közeledve emellett egy hirtelen növekedést is megfigyelhetünk: míg a 65–74 éves csoportban még csak 16,1%, a 85 évesnél idősebbek körében már 36,2% érzi magát akadályoztatva.
- **Hozzáférhetőség és félelem:** A Help the Aged (Segítsük az időseket) és a British Gas által az Egyesült Királyságban végzett felmérések szerint a 65 év felettek közül több mint egymillióan (12%) érzik rabnak magukat saját otthonukban.
- **Tragikus események:** 2003 augusztusában a Franciaországon végigsöprő hóhullám két hét alatt több mint tízezerrel több halálesettel járt, túlnyomórészt az idősek körében. Önmagában ez a tény is szemlélteti az elszigeteltség jelenségét és az ezzel járó kockázatokat.

Az AGE (Európai Idősek Platformja) hálózat az idősek szócsöveként, tagjainak az erről folyó kampány és munka során nyert szerteágazó tapasztalatait felhasználva kíván hozzájárulni a hosszú távú politikai megoldások kidolgozásához valamennyi kormányzati szinten.

Edward Thorpe

Politikai tisztviselő – AGE (az Európai Idősek Platformja)

Néhány számadat...

A szegénység sokféleképpen érinti a háztartásokat: a nagycsaládokat (2 felnőtt, 3 vagy több gyerek) leszámítva – ahol a

szegénységi ráta 2001-ben 27% volt – az egyedülálló felnőttek szenvedtek leggyakrabban a szegénységtől:

- Egyedülálló felnőttek: 25%
- Egyedülálló férfiak: 18%
- Egyedülálló nők: 28%
- Egyedülálló felnőttek egy gyerekkel (többnyire nők): 35%

Ugyanebben az évben az EU-15 országaiban a nyugdíjasok 17%-a, a 65 fölöttiek 19%-a és a 16–24 évesek 19%-a élt a szegénységi küszöb alatti jövedelemből – bár nem mindegyikük egyedül, de nagyon sokukról ez is elmondható.

Hajléktalanság és magány

A társadalmi hálózatok leépülése a hajléktalanság egyik oka, egyszersmind az abból való kitörés akadályja is.

A család és a barátok erős támaszt jelentenek. Ahol a családi összetartás erős, a segítség magától jön, akár viszonzatlanul is. Akiknek viszont ez a háttér nem adatik meg, azok rendkívül sérülékennyé válnak – és a hajléktalanok gyakran nélkülözni kénytelenek minden családi támogatást vagy kapcsolatot. Sokszor éppen a család válsága vezet oda, hogy elhagyják az otthonukat, és ezzel a családtagokhoz fűződő kötelekeket is elvágják.

„Hajléktalanság és magány: a jó kedély elvesztése” című tanulmányában(1) a „Crisis” brit civil szervezet világos képet fest erről a tényről. Az elmúlt évek során az Egyesült Királyságban végzett kutatás eredményeit áttekintve azt állapították meg, hogy a fiatalok körében a családi viták élen járnak az otthon elhagyásához és a hajléktalansághoz vezető okok között. A Crisis szerint a család az elmúlt évek során egyre törekenyebb struktúrává alakult; figyelembe véve azonban azt a tendenciát, miszerint a család összeomlása növekvő mértékben válik a hajléktalanság kiváltó okává, a Crisis azt javasolja, hogy preventív közvetítői szolgálatok segítségével próbáljuk megelőzni e jelenség továbbterjedését.

A hajléktalanok, akiknek szociális hálói menthetetlenül leépültek, olyan helyzetben találják magukat, amelyben minden – legtöbbször számára magától értetődő – hivatkozási pontot nélkülözniük kell. A

rendkívüli stresszhelyzettel és a látszólag legyőzhetetlen akadályok sorával szemben a legnehezebb időszakokban sem áll mellettük támogató közösség.

Az elszigetelődés alattomos hatásai

Az elszigetelődés és a magányosság alattomos hatásainak szenvedő alanyai a tartósan hajléktalan fedél nélküliek. Ezeket a hatásokat kutatta Xavier Emmanuelli francia orvos, a Samu Social (fedél nélkülieket ellátó sürgősségi szolgálat) alapítója. Miután hosszú ideje dolgozott súlyos betegségektől szenvedő fedél nélküliekkel, akiknél az elhanyagoltság sokszor igen súlyos, akár halálos következményekkel járt, a doktorban felmerült a kérdés, hogy a hajléktalanok miért viselik szó nélkül a fájdalom ilyen fokát, miért nem keresnek segítséget. Elmélete szerint az elszigetelődés és a kirekesztettség egyes fedél nélkülieknél az önmagukról és a fizikai létezésükről alkotott tudatalatti képzet elvesztéséhez vezet. A folyamat végén a hajléktalan egyfajta láthatatlan embernek érzi magát. Mivel mások már nem néznek rá, olyan, mintha nem is volna ott. A doktor ezzel magyarázza a fizikai állapotukkal szemben tanúsított teljes közönyt is, ami esetükben felfoghatatlan, már-már lehetetlen állapotot eredményez. Véleménye szerint az éntudat helyreállítása igen nehéz, elvesztése pedig gyakorlatilag kizárja a személyt a társadalomból.

Állításának alátámasztására megemlíti, hogy az általa kezelt fedél nélküliek szinte kivétel nélkül személyazonossági okmányok nélkül éltek, holott ez jelentette volna az egyetlen belépési lehetőségüket az állami szociális támogatórendszerbe. Ha beszerezték nekik a papírokat, azokat módszeresen újból elveszítették. A doktor szerint ez mutatja, hogy a fedél nélküliek tudat alatt nem léteznek, „senkinek” érzik magukat, így társadalmi identitásuk sincs.

Egy új albérlet fenntartása

Azoknak a hajléktalanoknak az esetében, akik elkerülik a teljes kirekesztődéshez vezető utat, illetve időben vissza tudnak kapaszkodni, és sikerül beköltözniük egy új albérletbe, a magányosság jelentős tényező abban, hogy végül meg tudják-e tartani az albérletet. Az albérlet a volt hajléktalanok számára lehetőséget ad arra, hogy kitorjjenek a problémásnak tűnő kapcsolatokból, amelyek

idővel esetleg visszavezetnének az alkohol- vagy kábítószer-fogyasztáshoz. Ha azonban az ezek helyén keletkező űrt nincs mivel betölteni, a magányosság visszacsábíthatja őket az utcára, a korábban látogatott hajléktalanoközösségekbe, ahol már ismert társaságot találnak. A Nemzeti Hajléktalanok Szövetsége megbízásából készített „Kézikönyv az újrakezdéshez”(3) című munkájában Pip Bevan arra figyelmeztet, hogy a beköltözés okozta kezdeti diadalérzés után hamar beköszönhet az elszigeteltség és a depresszió, ezért ebben a szakaszban döntő fontosságú a családi kapcsolatok és a társadalmi hálózat újjáépítéséhez nyújtott támogatás.

Dearbhal Murphy

A FEANTSA egészségügyi és szociális védelmi munkacsoportjának koordinátora

(1) Crisis 2000: Gerard Lemos: „Homelessness and Loneliness: the Want of Conviviality”, <http://www.crisis.org.uk/researchbank>

(2) Xavier Emmanuelli előadása alapján, amely a „Grande Conférence Catholique” alkalmával hangzott el, Brüsszel, 2004. november.

(3) Bevan P. (1998): „Resettlement Handbook, National Homeless Alliance”. Pip Bevan a FEANTSA egészségügyi és szociális védelmi munkacsoportjának tagja.

Leszek története

„Leszeknek hívnak. 1953-ban születtem Lengyelországban. Az iskola befejezése után villanyszerelőként helyezkedtem el. A munkám miatt sokat kellett utaznom, ilyenkor mindig munkásszállókon aludtam. Az ottani légkörben az ember könnyen elkezdett inni. Akkortájt döntöttem úgy, hogy inkább a művészi képességeimet fogom kihasználni. Koncertekre jártam, bulikra, ahol gitároztam is. Úgy éreztem, hogy sem a föld, sem az otthon nem tart fogva többé. De hamarosan végképp elveszítettem a gyökereimet, és az életem irányítása teljesen kicsúszott a kezem közül.

Rokonok és barátok nélkül az alkohol maradt az egyetlen társam, így egyre többet ittam. Végül elvesztettem az utolsó valódi örömforrásomat, a saját családomat is. Ott maradtam tehát az utcán egyedül, és éltem a hajléktalanok életét. Próbáltam segítséget kérni a hivatalos helyeken, de minden ilyen kísérlet elviselhetetlen megpróbáltatást jelentett, mivel az ő szemükben én csak egy vesztes voltam, az összes baj forrása.

Az alkoholelvonó kúrán találkoztam a Poznanban működő Barka önszegélyező alapítvánnyal. A Barka szállójának lakójaként kezdtem újra megtanulni az emberek iránti bizalom, tisztelet és elfogadás érzését. Mára mások megsegítése lett az életem célja, értelme és szenvedélye; erről szól a munkám a Barka sürgősségi szociális ellátó szövetségénél.”

Forrás: EAPN: „Az Európai Unió, amilyenek mi szeretnénk” (hamarosan megjelenik).

Nehéz bekerülni a társaságba, ha fiatal és magányos vagy

Ha a lisszaboni stratégia újradefiniált céljai, a foglalkoztatás és a növekedés az európai gazdaság egészét fellendítenék, a szegénység felszámolását valószínűleg akkor sem tudnánk a kitűzött időpontig, 2010-ig megvalósítani. 2002-ben 68 millió embert, azaz az EU lakosságának 15%-át fenyegette a szegénység veszélye. Ehhez még hozzá kell adni a legfrissebb Eurostat-jelentés szerinti 14 millió „dolgozó szegényt”. Bár nincsenek kifejezetten a fiatalokra vonatkozó hivatalos adataink e témakörben, a „dolgozó szegénységnek” egy tekintélyes részét feltehetőleg ők alkotják.

Annyit bizonyosan állíthatunk, hogy általában a fiatalok szenvednek a legrosszabb munkakörülményektől: a rövid idejű munkaszerződések, a szociális biztonsági rendszerekhez való hozzáférés hiánya, a rosszul fizetett állások, az iskola és a munkaerőpiac közötti képzés hiánya stb. jelentette hátrányoktól. Ez a helyzet közvetlenül összefügg az egyenjogúsítás hiányával, amit a fiataloknak meg kell élniük. Az Európai Ifjúsági Fórum a fiatalok részvétele szempontjából a társadalmi integrációval foglalkozó munkacsoport létrehozásával ezt a kérdést előkelő helyre sorolta a napirendjén (lásd a következő cikket).

Az önbizalom és a hit hiánya

A fiatalok szegénysége azért megdöbbentő, mert a szegénységben élő fiatalok rendszerint úgy örökölték a nincstelenséget, olyan családokban nőttek fel, amelyek gyermekeiknek kemény küzdelem árán is csak a minimális esélyt tudták megadni a sikeres élethez. A szegénységben nevelkedő fiatalok közül sokan állami gondozásba kerülnek, mások

gyermekotthonban nőnek fel, ahol külső társadalmi kapcsolataik gyakran a szociális segítőkre és a hasonlóan rossz háttérrel rendelkező fiatalokra korlátozódnak.

A szegénységben és kirekesztettségben felnőtt fiatalok gyakran azért tartanak attól, hogy részt vegyenek a „rendes” életben, állást vállaljanak és az úgynevezett „rendes” emberek életét éljék, mert korábbi társadalmi tapasztalataik alapján maguk sem hiszik, hogy képesek erre. Ha egy ilyen fiatalnak lehetősége nyílik arra, hogy saját életet kezdjen, sokkal jobban oda kell rá figyelni, mivel nagy szüksége van a támogatásra a járulékos formások leküzdéséhez. A szükséges támogatás nélkül a fiatalok súlyos társadalmi kirekesztéssel szembesülhetnek; ha pedig ehhez az önbizalom és a hit hiánya is társul, könnyen megfutamodnak, és inkább visszatérnek korábbi életformájukhoz, amely személyes helyzetük javítására morzsányi esélyt sem tartogat.

A jelenlegi európai demográfiai tendenciák szerint a fiatalok száma rohamosan fogyatkozik, azaz ritka, ezáltal egyre értékesebb erőforrásról van szó. Ezt figyelembe véve nincs is más választásunk: valódi esélyt kell adnunk ennek a „feláldozott generációnak”.

Európai Paktum az Ifjúságért

Az ifjúság szegénysége elleni küzdelem fontossága már nem kérdés. A „gyermek- és ifjúsági szegénység megszüntetése” szerepelt a társadalmi integrációs stratégia hét prioritása között. Ezen túlmenően az Európai Ifjúsági Paktum elfogadásával a tagállamok is elkötelezték magukat az európai ifjúság ügye mellett. A társadalmi integrációs stratégiától eltérően az Európai Ifjúsági Paktum szervesen beépült a módosított lisszaboni stratégiába, és politikai kötelezettséget is jelent a fiatalok társadalmi integrációjának nemzeti szintű emelésére, valamint a tanulmányok korai megszakítása elleni harcra, amely jelenség különösen a szegényeket érinti súlyosan. Ez az állam- és kormányfők által elfogadott paktum a legmagasabb szintű eszközünk ahhoz, hogy az európai fiatalok szegénységét 2010-ig felszámoljuk.

A kiemelt állami szintű intézkedésekben mindenekelőtt a mentalitás megváltoztatására kell törekedni. A szegénységet társadalmunk változatlanul inkább a személy kudarcának

tekinti, aki nem tudott egy jó rendszerhez igazodni, nem pedig a rendszer saját hibájának. A szegénység e hagyományos szemlélete értelmét veszti egy olyan globális gazdaságban, amelynek jelszava a rugalmasság, az innováció és a gyorsaság. A szegénységben élő fiataloknak többnyire már közvetlen környezetük részéről el kell szenvedniük a visszautasítást, mivel a szegénység a magányosságnak és a társadalmi elszigetelődésnek is a melegágya. Az elszigetelődés pedig egyre nehezebbé teszi az újrakezdést, hiába is kapnának második esélyt. Ezért változtatnunk kell a ma valóságán, hogy a szegény fiatalok ki tudjanak törni a szegénység csapdájából: az elkövetkező években ez kell hogy legyen az egyik legfőbb törekvésünk.

Marta Escribano

Az Európai Ifjúsági Fórum elnökségi tagja

A fiatalok részvételének fokozása az elszigetelődés ellen

Az Európai Ifjúsági Fórum a fiatalok részvétele terén a társadalmi integrációval foglalkozó munkacsoportot hozott létre, hogy stratégiai javaslatokat dolgozzon ki a fiatalok aktív társadalmi és politikai részvételének támogatására helyi, regionális, nemzeti és nemzetközi szinten egyaránt.

A hátrányos helyzetű fiatalok közül azonban sokakat további gátak akadályoznak a társadalmi részvételben. Különleges figyelmet kell szentelni ezért ezen akadályok megszüntetésének és a társadalmi integráció érvényre juttatásának a fiatalok részvételében. A fiatalok részvételén belül a társadalmi integrációval foglalkozó munkacsoport első alkalommal 2005 júniusában ül össze.

Bővebb információk: <http://www.youthforum.org>

CSEH KÖZTÁRSASÁG

Európai Alkotmány: megoszlanak az álláspontok

Furcsa helyzet állt elő a cseh társadalomban: nekik nem lenne bajuk az Európai Alkotmánnyal, ám köztársasági elnöküknek láthatólag van (*).

A Cseh Köztársaság az egyetlen ország az EU-tagok között, amely még nem határozott arról, hogy az Európai Alkotmányt parlamenti avagy népszavazással kívánja ratifikálni. A cseh közvélemény az érvekkel és ellenérvekkel van elfoglalva. Független információra lenne szükségük az alkotmányról és a folyamatban lévő vitákról, hogy ezek fényében fel tudjanak készülni az esetleges népszavazásra.

Elvitathatatlan tény, hogy az Európai Alkotmány jelenlegi tervezete az EU-tagállamok elhúzódo tárgyalásainak eredményeképpen született, nem pedig a „brüsszeli bürokraták agyszüleménye”, amivel gyakran és tévesen vádolni szokták. Az alkotmánytervezet alapjait megfogalmazó, Európa jövőjével foglalkozó konvent (viszonylagos) nyitottsága azt jelentette, hogy a folyamatban a cseh politikusoknak is lehetőségük nyílt a részvételre; a különböző tervezeteket hozzáférhetővé tették az Interneten, így az érintettek széles köre kapott beleszólási lehetőséget a vitákba.

Kapcsolódó cikkek

A rendelkezések némelyike kifejezetten érinti a cseh társadalmat:

- Az I-3-3. cikk kimondja, hogy az EU küzd a társadalmi kirekesztés és a megkülönböztetés ellen, és előmozdítja a társadalmi igazságosságot és védelmet, a nők és férfiak közötti egyenlőséget, a nemzedékek közötti szolidaritást, valamint a gyermekek jogainak védelmét.
- A III-117. cikk előírja, hogy „Az ebben a részben említett politikák és tevékenységek meghatározása és végrehajtása során az Unió figyelembe veszi a foglalkoztatás magas szintjének előmozdítására, a

megfelelő szociális biztonság biztosítására, a társadalmi kirekesztés elleni küzdelemre, valamint az oktatás, a képzés és az emberi egészség védelmének magas szintjére vonatkozó követelményeket". Ha az Európai Alkotmányt mindegyik országban ratifikálják, ez a cikk úgy értelmezhető, hogy a tagállamokat felszólítja egy valódi társadalmi integrációs politika folytatására. A korábbi szerződések a társadalmi integrációt csak mint szociálpolitikai célkitűzést tárgyalták, nem pedig az EU egészségének célkitűzéseként.

- A III-267-2d. cikk megfogalmazza az emberkereskedelem, különösen a nők és gyermekek kereskedelme elleni küzdelem kötelezettségét. Ezen a téren tagállamokon belül és a tagállamok között egyaránt szükség lesz az együttműködésre.
- A társadalomból kirekesztett kisebbségek és csoportok többségére igaz, hogy a szegénységhez a megkülönböztetés is társul. A diszkrimináció Európában, és különösen a Cseh Köztársaságban növekvő tendenciát mutat a faji és etnikai kisebbségekkel, így többek között a cigányokkal és a menekültekkel szemben. Előrelépést jelent e tekintetben a horizontális III-118. cikk, amely kimondja, hogy az EU küzd mindenfajta nemi, faji vagy etnikai származáson, valláson vagy meggyőződésen, fogyatékoságon, életkoron vagy szexuális irányultságon alapuló megkülönböztetés ellen.

Aggályok

A Cseh Köztársaságban a társadalmi integráció terén a leginkább aggodalomra okot adó kérdések az alacsony jövedelműek számára hozzáférhető szolgáltatások finanszírozása (a költségvetési lefaragások fényében), a dereguláció, a piacgazdaság felé való átmenet és a privatizáció témaköre mentén csoportosulnak. Az általános gazdasági érdekű szolgáltatások támogatásáról szóló III-122. cikk alkalmas ezen aggodalmak kezelésére, noha azon el kell gondolkodnunk, hogy a támogatás elegendő lesz-e a gazdasági liberalizmus jelenlegi tendenciájának feltartóztatására.

A civil társadalom szerepe

A szerződéstervezet a nemzeti intézmények és a civil társadalom közötti kapcsolatok

meghatározását is új jogi alapokra helyezi. Az intézményeknek rendszeres, nyitott és átlátható párbeszédet kell folytatniuk, hogy az állampolgároknak és képviseleti szerveknek lehetőséget adjanak a véleménynyilvánításra az uniós szintű intézkedések valamennyi területén.

Más szóval, az Európai Alkotmány törődik Európa hátrányos helyzetű polgárainak sorsával, és hangsúlyozza a civil társadalom közreműködésének szükségességét. Ez jelentős fejlemény, különösen a cseh társadalom szempontjából tekintve.

Milena Černa

EAPN CR

(*) Ez a cikk a francia és a holland népszavazást, illetve az Európai Tanács júniusi ülését megelőzően íródott.

Az európai szociális modell – Prágából nézve

Cseh makrogazdasági elemzők szerint az európai szociális modell mint olyan nem létezik. Ezt azzal indokolják, hogy míg nemzeti szinten be lehet vezetni egy adott szociális modellt, ez európai szinten képtelenség; a szociálpolitikának a nemzeti felelősségi körön belül kell maradnia; továbbá a közös valuta elérése céljából az európai gazdasági integráció az egyetlen járható út (forrás: Rusnoka, 2005).

Ezzel szemben a cseh polgárok és képviseleti szervezeteik, köztük a cseh EAPN, érintve érzik magukat ebben a kérdésben, és úgy vélik, hogy az európai szociális modellnek az európai projekt központi elemének kellene lennie. Az európai szociális modell megerősítése ugyanakkor többet jelent fontosságának hirdetésénél.

Itt az ideje, hogy a párbeszéd útjára lépjünk: a lakosság, a központi és a helyi kormányzat gyakran inkább a szőnyeg alá söpörné a szegénység problémáját, mintha egyáltalán nem létezne. Még a szociális szolgáltató hivatalok némelyikének személyzete is hajlamos problémának tekinteni a társadalmi kirekesztéssel sújtott csoportokat, és a lehető leggyorsabban elhárítani a felelősséget. Szerencsére a többi országhoz hasonlóan a Cseh Köztársaságban is akadnak olyan önkéntes szervezetek, amelyek készek átlépni

a hivatalos stratégiák szabta határokat, és felvállalni, hogy a szegénység, az etnikai hovatartozás és a rasszizmus közötti összefüggésekkel valakinek foglalkozni kell.

M.C.

A cseh hálózat bemutatása

Az 1989-es bársonyos forradalom után a csehországi civil szervezetek az elsők között kezdték meg a szociális munka új módszereinek kidolgozását a szegénység és a társadalmi kirekesztés megoldása érdekében (a fogyatékkal élők izolálása a korábbi totalitárius rendszer egyik kirívó sajátossága volt).

A civil szervezetek emellett sokat dolgoztak tevékenységeik fejlesztésén, hogy jobb minőségű szociális szolgáltatásokat nyújthassanak, és rábírják a kormányzatot a felhasználók valódi igényeit célzó jóléti szolgáltatásokról szóló jogszabályok megfogalmazására.

A hálózat születése

Az EAPN cseh hálózata a Cseh Köztársaság 2004. májusi csatlakozása után néhány héten belül megalakult. Az EAPN Groningenben rendezett közgyűlése még abban az évben hivatalosan is felvette tagjai közé.

A cseh EAPN a vélemény-, információ- és tapasztalatcserét szolgáló fórumot hozott létre, hogy így kapcsolódjon be az európai hálózat munkájába. Az első számú cél az volt, hogy a cseh hatóságok beismerjék: a szegénység és a társadalmi kirekesztés létező probléma az országban, hogy megszüntessék a szegénység és társadalmi kirekesztés által érintett személyeket korlátozó társadalmi és politikai akadályokat, továbbá hogy törekedjenek arra, hogy őket is a társadalom szerves részévé tegyék.

Tevékenységek

Az EAPN csehországi hálózatának tevékenységei a következőképpen foglalhatók össze:

- Éljenjáró szerepet biztosít a programban a társadalmi integráció és a szegénység kezelése számára, valamennyi kormányzati szinten

- A társadalmi integrációt elősegítő tevékenységek támogatása, fejlesztése és végrehajtása.
- Az információs technológiákhoz és az oktatáshoz való hozzáférés támogatása a társadalmi kirekesztéssel fenyegetett csoportoknak.
- Minőségi jóléti szolgáltatások fejlesztésének támogatása a társadalmi kirekesztéssel fenyegetett csoportoknak, alapvető emberi jogaik megőrzése és érvényesítésük támogatása érdekében.
- A szegénység és a társadalmi kirekesztés legyőzésén dolgozó személyek és szervezetek közötti kapcsolatok erősítése.
- Az EU-ban használt munkamódszerek megismertetése és terjesztése.
- Más országok tapasztalatainak felhasználása, részvétel a nemzeti társadalmi integrációs politikák megvalósításában.

A tagok

A hálózatban tagok lehetnek a társadalmi integráció és a szegénység kezelése terén nemzeti vagy regionális szinten aktív önkéntes szervezetek, szervezetek hálózatai, illetve személyek. A tagságot elnyerő csoportoknak a sérülékeny, illetve a szegénységet és kirekesztést elszenvedő embercsoportok érdekeit kell támogatnia, megkülönböztetéstől mentesen.

A cseh EAPN tagszervezetei 2005. április 30-án a következők:

- Üdvhadsereg – Cseh Köztársaság (szociális munka hajléktalanok, bűnözők stb. megsegítésére)
- Dženo (roma polgári kezdeményezés audiovizuális anyagok és publikációk terjesztésére, illetve PR célokra)
- A Cseh Hittestvérek Evangélikus Egyházának Rendje
- IQ Roma servis, Brno
- A Kofoed iskola
- Kereszténység és Munka (a prágai egyetem gazdasági karához tartozó szakértői csoport)
- Nadje („Remény”: a Cseh Köztársaság összes régiójában jelen lévő humanitárius szervezet)
- Caritas Cseh Köztársaság (országszerte számos jóléti és egészségügyi szolgálat plusz külföldi tevékenységek)
- SKOK (önkéntes jóléti és egészségügyi szolgálatok hálózata, például a

mentálhigiéna, hajléktalanság stb. területén)

- Sziléziai Rend (halmozottan fogyatékos gyermekek segítése, tartós munkanélküliek támogatása, idősgondozás).

M.C.

Szegénység a Cseh Köztársaságban

- Teljes szegénységi ráta: 8%, az új tagállamok között a legalacsonyabb – férfiak: 7%, nők: 9%.
- Szociális kormánykiadások nélkül ez az arány 39% lenne – férfiak: 35%, nők: 42%
- Leginkább érintett háztartások: gyermeküket egyedül nevelő szülők (30%), nagy családok három vagy több eltartott

gyermekkel (20%), 65 év alatti egyedülálló felnőttek (16%).

- Foglalkoztatási ráta: 54% – férfiak: 63%, nők: 47%
- Szegénységi ráta a dolgozó népességen belül (dolgozó szegények): 3% (EU-25: 7%).
- Munkanélküliségi ráta: 6% – férfiak: 6%, nők: 6%
- Szegénységi ráta a munkanélküliek körében: 36%
- A szegénységben élő népesség megoszlása: foglalkoztatott: 22% – munkanélküli: 32% – nyugdíjas: 14% – más inaktív: 32%

Forrás: Cseh Köztársaság NAP Integráció 2004-06

A *Hálózati Hírek* konkrét kérdések általános megvitatását tűzte ki célul. Az itt szereplő vélemények nem feltétlenül tükrözik az EAPN álláspontját. Ha jelen szám tartalmával kapcsolatban észrevétele van, küldje el e-mailben a team@eapn.skynet.be címre.

Szerkesztő: Fintan Farrell

A kiadásért felel: Vincent Forest

EAPN, rue du Congrès, 37-41 (Box 2) – B-1000 Brüsszel

Tel.: +32 2 230 44 55 – Fax: +32 2 230 97 33 – E-mail: team@eapn.skynet.be – Weboldal:

www.eapn.org

Az Európai Bizottság támogatásával